

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” в Софийски университет „Св. Климент Охридски”, обявен в ДВ, бр. 48/28.06.2022 г. по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление. 2.1. Филология (Общо езикознание – Когнитивна лингвистика и словообразуване (английски език)
с кандидат: **доц. д-р Александра Божидарова Багашева**

Член на научно жури: **доц. д-р Светлана Йорданова Неделчева**

1. Обща характеристика на научноизследователската и научно-приложната дейност на кандидата

Александра Божидарова Багашева е завършила магистърска степен по английска филология и учител по английски език и литература, с езиковедска и преводаческа специализация в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Веднага след това става хоноруван преподавател и редовен докторант към катедрата по англицистика и американистика на Факултета по класически и нови филологии в Софийския университет. През 2004 г. успешно защитава докторската си дисертацията на тема „Езиково кодиране на *събитие* в перспективата на когнитивната семантика“ и през същата година придобива длъжността „главен асистент“. Академичната длъжност „доцент“ ѝ е присъдена през 2012 г., като по време на академичното си израстване е преминала през редица специализации, ориентирани към изготвянето и ползването на учебни материали, подходящи за обучение в условията на обръната класна стая и електронна среда.

Представените публикации по тази процедура показват, че изследователските интереси на кандидатката са пряко свързани с когнитивната лингвистика и словообразуването в английския и българския език. От представените по тази процедура 1 монография, 3 глави от монографии, 4 студии и 5 статии, само една е на български език, всички останали са на английски език. Публикувани са в специализирани списания, колективни монографии и сборници с научно рецензиране, четири от които са реферирани в Web of Science и/ или Scopus.

2. Оценка на педагогическата подготовка и дейност на кандидата

В изследванията си **Александра Багашева** използва съпоставителния подход, което ги прави приложими в преподавателската ѝ работа с обучаеми по чужд език. Авторката използва резултатите за по-достъпно представяне на словообразуването в обучителния процес. Те могат да се използват от бакалаври и магистри по Английска филология и Приложна лингвистика, които се подготвят за бъдещи учители по английски език. В допълнение кандидатката е участвала (в съавторство) в изготвянето

на четири книжки с подготвителни тестове за матура по английски език и примерни тестове за олимпиада по английски език.

3. Основни научни и научно-приложни приноси

Основен принос в научната продукция на **Александра Багашева** има хабилитационният ѝ труд “Prototypes, metonymy and word formation”. Sofia: Polis Publishers, 2022.

Предложеното изследване е организирано в осем глави, предхождани от предговор и последвани от послеслов. Библиографията съдържа над 400 заглавия, от които само 19 са от български автори. Въпреки, че в заглавието се споменава словообразуването като цяло, фокусът е върху сложните думи, но също така върху метонимията, прототипите и иконичността. Повечето изследвания в тази област залагат на традиционните синтагматични и парадигматични подходи, но тук авторката разглежда и един нов, по-различен подход, който разглежда думите като действия. Теоретичната рамка на монографията включва когнитивната лингвистика, конструкционната граматика, конструкционните подходи към езика и психолингвистичните изследвания на сложните думи. Авторката използва понятието “човешка екология”, за да обозначи динамичните взаимодействия на хората с всичко, което ги заобикаля, като се започне от биологичните характеристики на тялото и неговото съществуване в социокултурната среда и се стигне до всички сложни когнитивни феномени, които изграждат семиотичния континуум в човешката екосистема. По този начин изучаването на езика се свежда до изучаване на връзката между опита, концептуалната система и семантичната структура, кодирани в езика в процесите на конструиране на значението и използването му в контекста. Конструирането на значението води до конструкции – модели, които продължават да съществуват и се утвърждават чрез процесите на конвенционализация. Терминът “конструктивизъм” е обобщаващ и обхваща различни направления в конструктивните подходи, които с изключение на някои детайли, споделят схващането, че конструкцията е основен модел на това, което може да се нарече езикова структура.

Доц. Багашева обръща особено внимание на прототипите и иконичността, както и на метонимията в словообразуването на сложните думи. Тя използва тези аспекти на прототипната теория, които могат да бъдат полезни в много области на граматиката и лексиката, както и в лингвистичната концептуализация, като вътрешните категориални структури и семейните прилики. Това, което може да се заключи от използването на концепцията за прототип като модел на лингвистична категория, е, че всяко отклонение от прототипа се основава на прилика или сходство, като често на прототипа, който е смятан за най-добрия пример или централен член на категорията, са приписвани определен брой характеристики.

Авторката разглежда парадигматичността и метонимията от гледна точка на словообразуването, а понятието иконичност играе основна роля в репликативните словосъчетания, но по-важното е, че е в основата на аналогията като обяснителен механизъм за езиковото поведение на говорещите. Взаимосвързаността между

парадигмите и аналогията се доказва допълнително от факта, че ролята на аналогията е централна в организацията на парадигмите. Пример за ономотологични реализации на метонимични отношения са вербоцентричните сложни думи в българския и английския език. И в двата езика вербоцентричните субстантивни сложни думи показват голяма вариативност по отношение на семантична ендо/екзоцентричност. Кандидатката достига до извода, че метонимията, разбрана като динамичен концептуализиращ механизъм, е формална когнитивна операция, без която създаването на сложни думи не е възможно. Словообразователната метонимия винаги е активна при осмислянето на сложните думи и словосъчетанията. Освен вербоцентричните субстантивни сложни думи са разгледани и субстантивни сложни думи с модифицирани корени в българския език, редупликативни сложни думи в българския и английския език и сложни глаголи в английския език. Най-противоречиви сред тях са редупликативите, тъй като съществува спор дали да се разглеждат като сложни думи или при частична редупликация, репликантът да се счита за специален тип афикс. Доц. Багашева се придържа към теорията, че редупликацията е по-близка до съставянето на сложни думи, отколкото до афиксацията. Тя достига до извода, че всички редупликативни конструкции в българския (и английския) език могат да бъдат определени като особени типове ко-съставни думи, докато копулативните съединения в двата езика имат и други видове членове. С други думи, при разпознаването на репликативните конструкции като сложни думи, отново възниква необходимостта от разграничение между процес и продукт, което не засяга статута на редупликативните конструкции като лексикален клас нито в българския, нито в английския език.

В научната продукция на Александра Багашева се открояват статиите, свързани със словообразуването на композити, които тя разглежда на морфологично и семантично ниво като добавя интерпретация от гледна точка на културната концептуализация. Някои от тях се отнасят до човешките същества, както и частите на човешкото тяло (уста, устни, език, зъби). Анализират се серии от метонимии и концептуално-метафорични проекции в езиковите практики на българската и английската култура. Особен интерес за мен представлява и статията в съавторство с Христо Стаменов, която разглежда създаването на оказионализми. Корпусът за анализ е последното издание на български език на четири от най-великите трагедии на Шекспир, където авторите разглеждат неясната граница между играта на думи и креативността в словообразуването. Критично се подхожда към продуктивността на правилата и моделите, както и към отделните форманти в словообразователните процеси. Посочва се, че аналогията като когнитивен механизъм, използван при образуването на думи, отменя противопоставянето между продуктивност и креативност, особено при междуезиков превод, където главна роля играе креативността на преводача.

4. Значимост на приносите за науката и практиката

Приносите от изследванията на кандидатката са както теоретични, така и практически. Теоретично, тя допринася за описанието на понятийният апарат на когнитивната лингвистика и основните подходи в рамките на тази теория. В практиката резултатите от изследванията ѝ ще помогнат за осмисляне на проявлението на

метонимията като формално когнитивна операция в конфигурирането на значението на сложните думи. Като крайна цел, в бъдеще реабилитационният ѝ труд може да послужи като основа за изграждане на методология за изследването на словообразователните процеси при сложните думи и в други езици като се използва специфичен вид метонимия, който кандидатката дефинира като „формална когнитивна операция в рамките на ономасиологичен подход към словообразуването“.

По отношение на минималните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“, кандидатката е надвишил количествените показатели по всички критериите. Освен предложената монография и статиите, които разглеждат сложните думи в английския и българския език, доц. Багашева е представила е четиринадесет цитирания, шест от тях са в издания, реферирани в Web of Science и Scopus, а дванадесет са в издания, публикувани извън страната. Всички те показват, че изследванията ѝ са получили признание в научните среди у нас и в чужбина. Участвала е в международни и национални научни и образователни проекти, на един от международните проекти е била и ръководител. Ръководила е и давама успешно защитили докторанти, единият през 2016 г., а другият през 2022 г. Доказателство за приложните аспекти от работата ѝ са публикувания Английско-български речник (2003/2017) Наука и изкуство (в съавторство с Майя Пенчева), както и поредица от помагала с тестови задачи, за които вече споменах.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на представените научни трудове, тяхната значимост, съдържащите се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да предложа кандидатката доц. д-р Александра Божидарова Багашева да заеме академичната длъжност „професор“ в катедра „Англицистика и американистика“ на СУ „Св. Климент Охридски“ по професионално направление 2.1. Филология (Общо езикознание – Когнитивна лингвистика и словообразуване (английски език).

Дата: 25. 10. 2022 г.

ЧЛЕН НА ЖУРИТО:



/доц. д-р Светлана Неделчева/